

5. Педь І.В. Податкова конкуренція : монографія / І.В. Педь. К. : Експерт-Консалтинг, 2009. 416 с.
6. Серебрянський Д. М. Напрями підвищення конкурентоздатності вітчизняної системи оподаткування в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Д. М. Серебрянський. – Режим доступу: <http://ndifp.asta.edu.ua/files/doc/sdm-vystup.pdf>.
7. Global Competitiveness Index 2017-2018 [Електронний ресурс] / World Economic Forum. – 2017. – Режим доступу: <https://widgets.weforum.org/global-competitiveness-report-2017/>

*Швабій Костянтин Іванович,
д.е.н., професор, директор ННІ ЕОМС,
Університет ДФС України*

ОПОДАТКУВАННЯ В ЕПОХУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Основні тенденції ХХ сторіччя, що найбільш суттєво вплинули на світову економічну систему, полягали в індустріалізації виробництва та урбанізації суспільства. Історичний процес технологічного переходу від аграрного виробництва до промислового в провідних країнах світу згодом трансформувався в урбанізацію, оскільки вивільнена робоча сила почала концентруватися навколо мегаполісів. Наприкінці ХХ-го сторіччя набирає масштабів процес глобалізації як тенденція всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Економічний, соціальний, культурний, інтелектуальний ландшафт світу сформований під дією цих тенденцій та чинників вражає масштабами перетворень. Податкові системи країн світу, системи їх адміністрування, податкове законодавство і практика також зазнають кардинальних змін. Виникають нові об'єкти оподаткування, зникають або трансформуються способи і методи сплати податків. Водночас виникають певні ризики та загрози, зумовлені, як зазначав В. Танзі, дією так званих „фіскальних термітів” [1].

Поряд з цими тенденціями цифрова революція ХХІ – сторіччя формує новий масштабний процес, який кардинальним чином змінює не лише практику оподаткування, а саму суть економічної діяльності, структуру економік країн світу, поняття ціни та вартості, феномен доходу і багатства, блага і капіталу. Це явище діджиталізації, одна з ключових тенденцій теперішнього часу і довгострокової перспективи, принаймні в економічному значенні цього поняття.

Один з провідних науковців, навіть не футурологів світу, а саме науковець, популяризатор науки Мітію Каку говорить про те, що процес розвитку цифрових технологій, що описується законом Мура, вже змінив феномен економічної діяльності та багатства до невпізнанності, але ще більші трансформації нас чекають попереду [2]. Оскільки податки є похідними від економіки та соціуму, представляється надзвичайно важливим дослідити питання змін теорії і практики, елементів податків і процесу адміністрування в умовах застосування цифрових технологій, в епоху діджиталізації.

Яскравим прикладом невідповідності елементів і моделі податку новим реаліям часу є корпоративний прибутковий податок. Внаслідок можливостей вільного перетоку капіталів та трансформації його вартості в нові паперові, а згодом оцифровані форми, за умов анонімності і банківської таємниці, сума доходів і багатства, що зберігається в офшорних юрисдикціях найбагатшими людьми сьогодні сягає 8-10% усього багатства світу. Ця сума коштів вимірюється трильйонами доларів. Лише в швейцарських банках за мінімальними оцінками найбагатші особи та корпорації світу станом на 2015 рік приховували від оподаткування \$2,3 трлн. З огляду на це, Г. Цукман пише, що ми маємо переосмислити підходи щодо оподаткування корпорацій. Дивлячись у майбутнє при оподаткуванні прибутків ТНК ми маємо застосовувати принцип консолідованого прибутку, на відміну від того, що в багатьох випадках використовується сьогодні, а саме, за принципом країни походження (резидентства). Податок на консолідований прибуток корпорацій, на думку Г. Цукмана, дозволить збільшити податкові надходження від прибутків корпорацій на 20% [3, с. 5]. Він аргументує це тим, що в сучасному, цифровому світі надзвичайно легко маніпулювати статистичними даними, здійснювати штучні операції, не пов'язані з господарською діяльністю. Це дозволяє приховувати об'єкт оподаткування.

Gig-економіка змінює форми і структуру зайнятості, ринку праці в цілому. Вже в найближчій перспективі, як прогнозують спеціалісти, повна занятість буде зманюватись на часткову, а наймані працівники – на фрілансерів [4]. Це означає, що дохід, який вони отримуватимуть за свої послуги і податок з нього буде сплачуватись не у джерела доходу, а все більш поширеним стане – декларційним способом сплати податкових зобов'язань з персонального прибуткового податку. В структурі доходів населення існує тенденція до зменшення питомої ваги трудових доходів найманих працівників. Люди все більше стають самозайнятими і вільними у виборі місця та часу роботи. Це зрозуміло буде мати вплив на динаміку об'єкту оподаткування і податкові надходження.

У зв'язку з розвитком цифрових технологій докорінні якісні зміни очікує систему адміністрування податків.

Провідні країни починають все в більших масштабах використовуватися сучасні комп'ютерні технології в процесі адміністрування податків по всьому функціональному циклу управління: починаючи від етапу реєстрації платника і звершуючи нарахуванням і сплатою податків. Навіть в Україні, яка на жаль сьогодні знаходиться на периферії інноваційних процесів, поступово відбувається запровадження нових технологій адміністрування податків. Так, однією з найбільш значущих новацій минулого року було впровадження електронного кабінету платника податків, який в значній мірі спрощує технології взаємовідносин між платниками податків і контролюючими органами, усуваючи при цьому суб'єктивний чинник. За даними ДФС України станом на перше півріччя 2017 року понад 8 млн. платників скористались відкритою частиною електронного сервісу «Електронний кабінет платника». При цьому близько 600 тис. платників пройшли ідентифікацію з використанням електронного цифрового підпису в особистому кабінеті.

До певної міри побічним ефектом, оскільки проект був спрямований в першу чергу на боротьбу з корупцією, але тим не менше вагомим результатом минулого року стало запровадження е-деклараций для чиновників і цей досвід, на нашу думку, можна поступово поширити на всіх платників податків – фізичних осіб. Ще раніше була запроваджена система електронного адміністрування ПДВ, яка незважаючи на всі проблеми є ефективним механізмом в боротьбі з податковими ямами і непрозорістю відшкодування податкового кредиту.

Аерофотозйомка з дронів чи навіть з супутників у сільському господарстві чи, наприклад, при видобутку корисних копалин у відкритих кар'єрах допоможе визначити обсяги виробництва і, відповідно, навіть без звітних документів визначити об'єкти та базу оподаткування. Обсяги викидів забруднюючих речовин, що є об'єктом оподаткування екологічного податку, так само можна відстежувати дистанційно за допомогою сучасних цифрових засобів. У транспортній галузі вже є всі можливості відстеження трафіку транспорту і товарів за технологіями геолокації об'єктів оподаткування.

Основні ознаки і наслідки діджиталізації полягають у накопиченні великих масивів даних інформації (big data), для аналізу якої використовується штучний інтелект, для прийняття рішень в різних сферах економічної і соціальної, урядової та законотворчої діяльності. Вже сьогодні людство накопичує стільки даних, скільки людський мозок не в змозі осягнути та обробити протягом всього життя. Для цього використовується штучний

інтелект, що допомагає людині приймати зважені рішення. Можливості штучного інтелекту з використанням технологій data mining та аналізу великих масивів даних дозволяти фактично он-лайн оцінювати податкові розриви, визначати ризики, відстежувати поточні тенденції сплати податків, робити прогнози і здійснювати коригування бюджетних надходжень.

В сфері податкової політики надзвичайно перспективним виглядає застосування мікросимуляційних моделей податків як ефективного аналітичного інструменту оцінки фіскальних і регулятивних наслідків при зміні елементів податку, фіскальної ефективності податку, підтримки реалізації ризикоорієнтованого підходу адміністрування.

Ці та інші зміни в сфері адміністрування податків, в свою чергу, визначатимуть компетенції майбутніх фахівців в галузі оподаткування. Вони повинні вміти застосовувати процедури data mining, аналізу великих масивів даних, антикризового управління, проектного менеджменту [5]. Творчий підхід до вирішення проблем – це одна з небагатьох речей, в якій людина все ще більш ефективна за можливості штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Tanzi V. Globalization, Technological Developments and Work of Fiscal Termites / V. Tanzi // IMF Working Papers. – 2000. – November. – WP/00/181. – 23 p.
2. Каку М. Физика будущего / Митио Каку. – М.: ООО «Альпина нон-фикшн», 2017. – 610 с.
3. Zucman G. Hidden Wealth of Nations. The Scourge of Tax Havens. / G. Zucman. - The University of Chicago Press, Ltd., London, 2015. – 142 p.
4. Digital Revolution in Public Finance/ Editors Sanjeev Gupta, Michael Keen, Alpa Shah, and Geneviève Verdier. – IMF. – 2017. – 363 p.
5. The Tax Professional of the Future. Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://www.pwc.com/us/en/tax-services/tax-function-future/tax-professional-of-the-future.html>